

demOS

Jaargang 41
Februari 2025

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

2

nidi

inhoud

- 1 De kwetsbaarheid van single-zijn als anderen een gezin stichten
- 5 Flexibele arbeidsrelaties verminderen welzijn van jongvolwassenen
- 8 Veel jongvolwassenen worstelen met eisen ouderschap

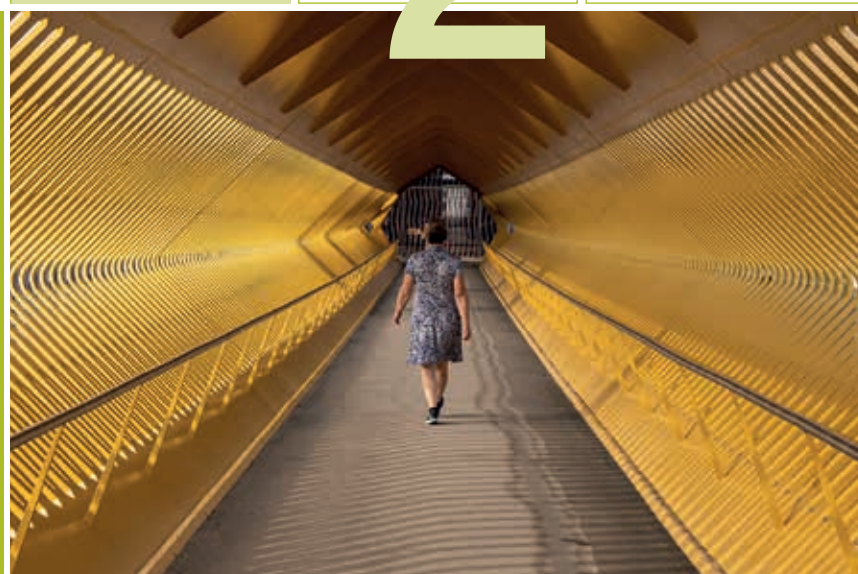

Foto: Etienne / Flickr

De kwetsbaarheid van single-zijn als anderen een gezin stichten

AART LIEFBROER

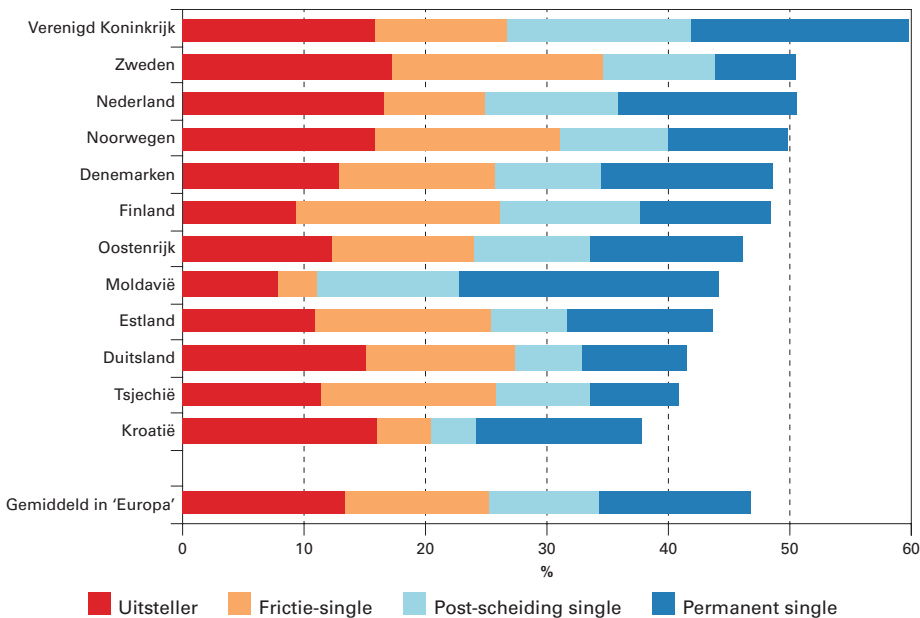
De meeste mensen richten zich op een gezin in de levensfase tussen hun 30ste en 45ste levensjaar. Maar dat betekent niet dat single-zijn dan een uitzondering is. De helft van de huidige 45- tot 49-jarigen heeft ten dele of heel die bewuste periode zonder een partner doorgebracht. Vooral de permanente singles en zij die na scheiding single zijn gebleven doen het economisch en sociaal minder goed dan leeftijdsgenoten die permanent met een partner hebben samengeleefd.

Het aantal mensen dat niet met een partner samenwoont (hierna *singles* genoemd) neemt toe. Zo woonde volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek in 2000 22 procent van de 35-jarigen zonder een partner, was dit in 2020 gestegen naar 29 procent en zal het in 2040 naar verwachting op 31 procent liggen. Ondanks deze stijging is er in wetenschap en beleid relatief weinig aandacht voor singles, zeker gedurende de levensfase waarin veel mensen een gezin stichten. Zo kwamen vier politieke partijen vorig jaar nog met het voorstel het gezin wettelijk te beschermen in de grondwet. Dat is opmerkelijk, aangezien het aantal singles tussen de 30 en 45 jaar toeneemt en het een potentieel kwetsbare groep betreft. Ze hebben bij voorbeeld geen partner om de kosten van het huishouden mee te delen en met hun inkomen is het vaak ook moeilijk om een woning te kopen. Het vorig jaar gehouden onderzoek 'Levenslopen in Nederland', onderdeel van de internationale 'Generations and Gender Survey' (GGS – zie kader, p. 2), geeft meer inzicht in de ontwikkeling in de leefsituatie van singles.

Hoeveel singles zijn er?

Voor alle personen die tussen de 45 en 49 jaar oud zijn, zijn we nagegaan of ze tussen hun 30ste en 45ste voor kortere of langere tijd zonder een partner hebben gewoond. Het blijkt dat de helft (51%) van deze personen voor kortere of langere tijd single is

Figuur 1. Percentage 45-49 jarigen dat tussen hun 30ste en 45ste ooit single is geweest, naar type single

Noot: Gemiddeld in Europa is het ongewogen gemiddelde van de twaalf getoonde landen.

Bron: GGS (2023).

geweest. Gemiddeld woonden zij tussen hun 30ste en 45ste gedurende acht jaar zonder een partner. Maar de ene single is de andere niet. Daarom delen we elk van de singles in op basis van hun single-'loopbaan'. Een eerste groep singles kunnen we karakteriseren als de 'uitstellers'. Dit zijn personen die op hun dertigste nog niet met een partner samenleven, maar dat pas na hun 30ste gaan doen, en vervolgens tot hun 45ste onafgebroken met een partner blijven wonen. Het gaat hier om een derde van de singles, en zij wonen tussen hun 30ste en 45ste gemiddeld vier jaar alleen. Een tweede groep singles zijn diegenen die tussen hun 30ste en 45ste een relatie-ontbinding meemaken, maar vervolgens na enige tijd weer met een nieuwe partner gaan samenwonen. Deze zogenoemde 'frictie-singles' maken 16 procent van het totaal aantal singles uit, en zij wonen tussen hun 30ste en 45ste gemiddeld ruim vier jaar zonder een partner. Een derde groep zijn personen die een relatie-ontbinding hebben meegemaakt en niet voor hun 45ste opnieuw met een partner zijn gaan samenwonen (de zogenoemde 'post-scheiding singles'). Dat kan gaan om een officiële scheiding, maar ook om het stoppen met het samenwonen met een partner. Het gaat om 22 procent van de singles en zij leven tussen hun 30ste en 45ste gemid-

deld ruim zeven jaar als single. De vierde groep zijn diegenen die tussen 30 en 45 permanent single zijn geweest. Zij leven tussen hun 30ste en 45ste uiteraard 15 jaar als single. Het gaat hierbij om 30 procent van de singles.

Europese vergelijking

Zijn dit soort percentages nu hoog of laag? Om daar een antwoord op te vinden biedt een vergelijking van de Nederlandse cijfers met andere Europese landen uitkomst. Het internationale onderzoek van de GGS is tot op heden in meer dan tien Europese landen gehouden. In figuur 1 wordt het aandeel singles in Nederland, in andere Europese landen en het gemiddelde van alle twaalf in het onderzoek betrokken landen weergegeven. Ook het percentage uitstellers, frictie-singles, post-scheiding singles en permanente singles in de diverse landen is afgebeeld in het figuur. Nederland zit met 51 procent personen die ooit single zijn geweest tussen hun 30ste en 45ste duidelijk boven het 'Europese' gemiddelde van 47 procent. In verhouding met het 'Europees' gemiddelde kent Nederland wat minder frictie-singles en juist wat meer uitstellers en permanente singles. Het hoogste aandeel singles vinden we in het Verenigd Koninkrijk. Daar heeft bijna 60 procent van de 45- tot 49-jarigen tussen hun 30ste en 45ste korter of langer als single gewoond. Ook de Scandinavische landen laten een hoog percentage singles zien. Net als in Nederland start men daar laat met samenwonen en komt scheiding relatief veel voor. Lagere percentages singles vinden we in Duitstalige landen en in het oosten van Europa. Het laagste percentage singles (38%) vinden we in Kroatië.

Hoe kwetsbaar zijn singles?

Om na te gaan hoe kwetsbaar singles mogelijk zijn, zijn we per type single nagegaan hoe ze er tussen hun 45ste en 49ste sociaaleconomisch en sociaal-emotioneel voor staan. We vergelijken ze met leeftijdsgenoten die tussen hun 30ste en 45ste voortdurend met een partner hebben samengewoond. Ook vergelijken we de Nederlandse situatie met die voor het 'Europese' gemiddelde van de twaalf in het onderzoek opgenomen landen.

Een eerste indicatie van mogelijke kwetsbaarheid is het eigenwoningbezit (zie figuur 2a). Woningbezitters hebben veelal een betere kwaliteit woning en lagere woonlasten dan huurders. Voor

ONDERZOEK 'LEVENSLOPEN IN NEDERLAND'

Levenslopen in Nederland is de naam van de Nederlandse versie van de *Generations and Gender Survey* (GGS). De GGS is onderdeel van het *Generations and Gender Programme* (GGP), een internationale onderzoeksinfrastructuur waarin gegevens worden verzameld over veranderingen in het leven van individuen en gezinnen. Er zijn vragen gesteld over uiteenlopende onderwerpen, zoals de relaties en kinderen die personen hebben (gehad), verdeling van taken binnen het huishouden en de opvoeding, werk en andere activiteiten, contacten met familie en vrienden, persoonlijk welbevinden en toekomstverwachtingen rond relaties en gezin. Ondertussen zijn er gegevens verzameld in 19 landen in Europa en daarbuiten en de komende jaren zal dit aantal nog aanmerkelijk toenemen. In Nederland is een vragenlijst

afgenomen bij een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking van 18 tot 59 jaar oud. Tussen december 2022 en december 2023 hebben ruim acht duizend personen de vragenlijst digitaal (op een computer of op hun telefoon) ingevuld. Gemiddeld duurde het invullen van de vragenlijst 42 minuten. Na drie jaar (dus begin 2026) wordt het onderzoek herhaald, om te zien wat er is veranderd in het leven van de deelnemers. Het onderzoek is uitgevoerd door het NIDI-KNAW, ondersteund door IPSOS-I&O Research, en bekostigd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en ODISSEI, de nationale data-infrastructuur op het terrein van Sociale en Economische Wetenschappen.

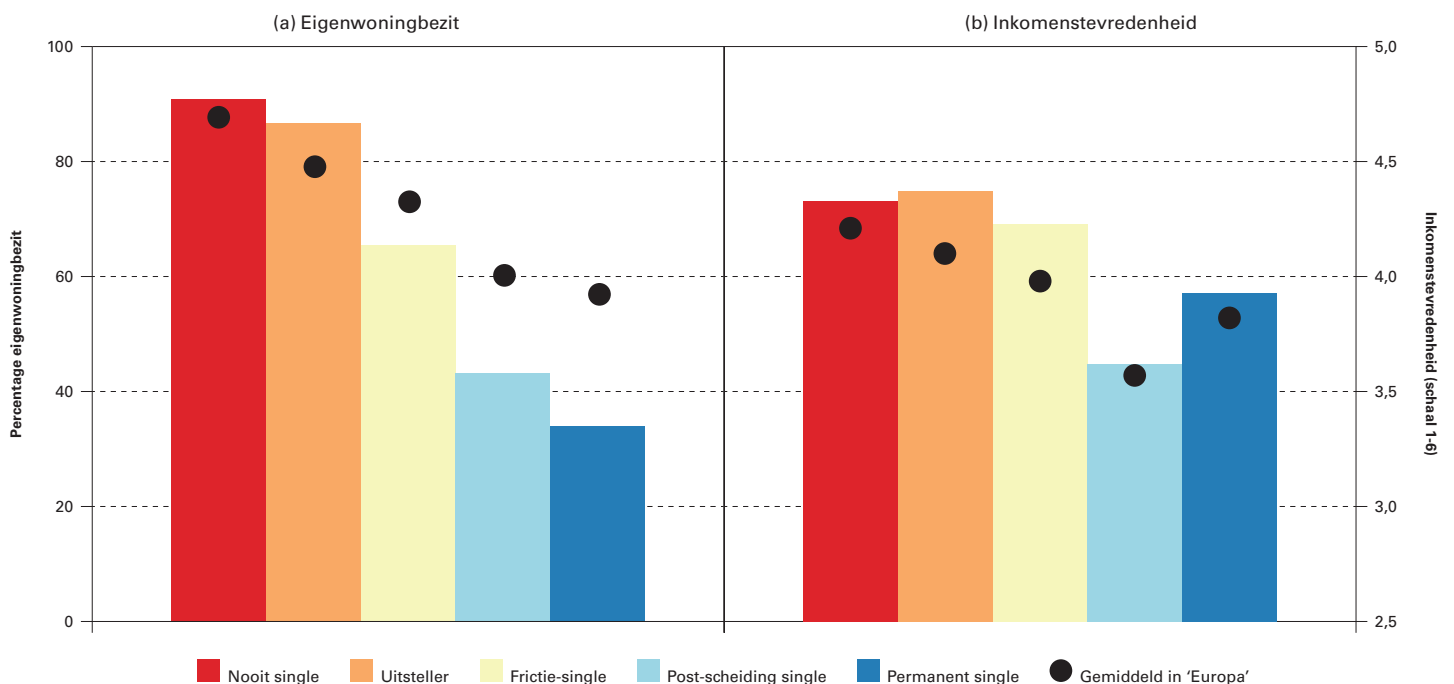
Foto: Roel Wijnants / Flickr

de twaalf in het onderzoek betrokken Europese landen geldt dat 88 procent van de personen die tussen hun 30ste en 45ste jaar nooit single zijn geweest een eigen woning bezit. Voor mensen die wel single zijn geweest ligt dit beduidend lager. Het is 80 procent voor uitstellers, 73 procent voor frictie-singles, 60 procent voor post-scheiding singles en 57 procent voor hen die permanent single waren tussen hun 30ste en 45ste. Singles zijn dus duidelijk kwetsbaarder dan niet-singles op dit punt. De meest kwetsbare singles zijn vooral degenen die permanent single zijn of die na een scheiding single zijn gebleven. Maar ook uitstellers en frictie-singles doen het duidelijk minder goed dan niet-singles. Ditzelfde patroon is zichtbaar in Nederland, maar de verschillen zijn

hier duidelijk groter dan gemiddeld in Europa. Uitstellers verschillen weinig van niet-singles (87 versus 91%), maar frictie-singles (66%), personen die na een scheiding single zijn gebleven (43%) en vooral permanente singles (34%) hebben een veel lagere kans om tussen hun 45ste en 49ste een eigen woning te hebben. In Nederland is het voor singles duidelijk moeilijker om op de woningmarkt een eigen huis te bemachtigen dan elders in Europa.

Een tweede indicatie van mogelijke kwetsbaarheid is de tevredenheid met de inkomensituatie (zie figuur 2b). In de GGS is gevraagd hoe makkelijk of moeilijk men het vindt om rond te komen van het totale maandelijkse inkomen van het

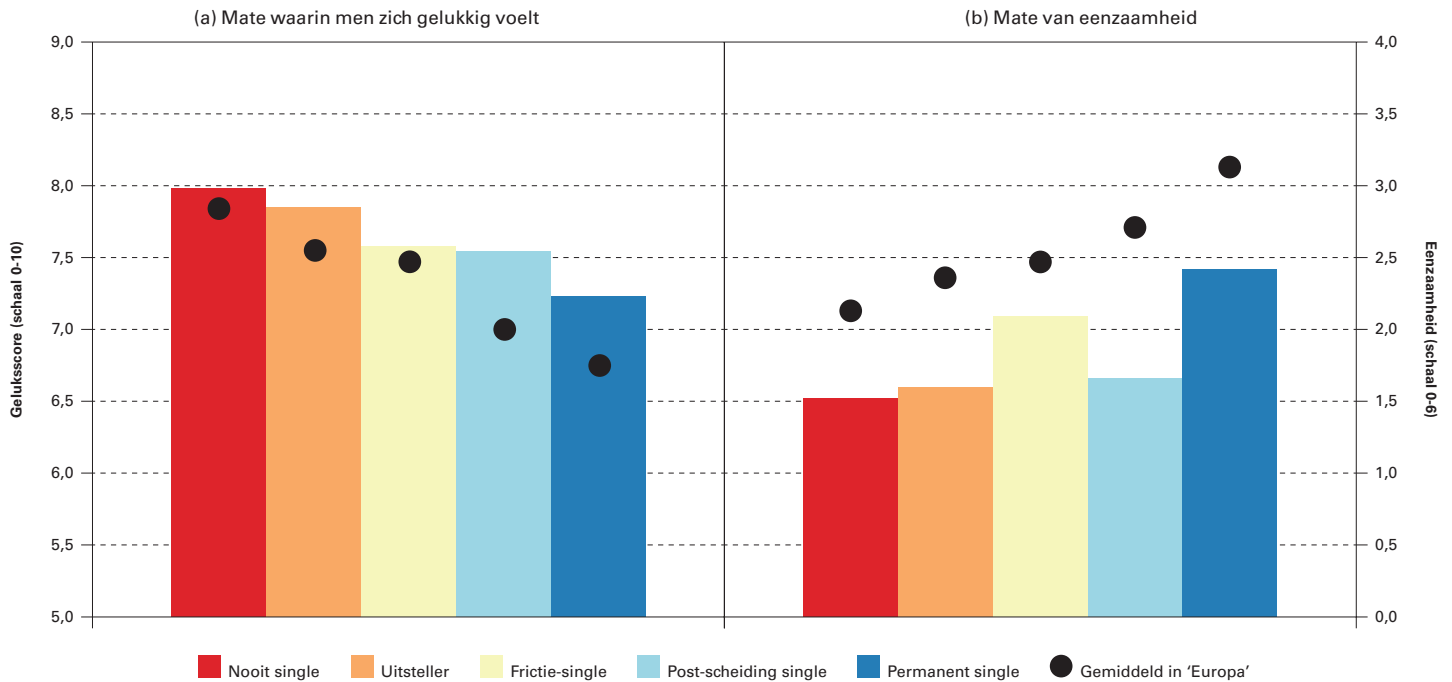
Figuur 2. Sociaaleconomische situatie van 45-49 jarigen naar hun single-'loopbaan' tussen hun 30ste en 45ste, Nederland vergeleken met gemiddeld in Europa

Noot: Gemiddeld in Europa is op basis van de landen in figuur 1; inkomens tevredenheid op basis van hoe moeilijk men het vindt om rond te komen van het maandelijkse huishoudinkomen op een schaal van (1) heel moeilijk tot (6) heel makkelijk.

Bron: GGS (2023).

Figuur 3. Sociaal-emotionele situatie van 45-49 jarigen naar hun single-'loopbaan' tussen hun 30ste en 45ste, Nederland vergeleken met gemiddeld in Europa

Noot: Gemiddeld in Europa is op basis van de landen in figuur 1; mate waarin men zich gelukkig voelt op basis van een schaal van (0) zeer ongelukkig tot (10) zeer gelukkig; mate van eenzaamheid op basis van een schaal van (0) niet eenzaam tot (6) zeer eenzaam.

Bron: GGS (2023).

huishouden waarin men woont, met antwoorden lopend van 'heel moeilijk' (1) tot 'heel makkelijk' (6). In Europa ligt het antwoord van de meeste groepen zo rond de 4 ('vrij gemakkelijk'), maar zij die single zijn geworden na een scheiding zitten tussen 'vrij gemakkelijk' en 'een beetje moeilijk' in. Permanente singles doen het iets beter, mogelijk doordat zij al veel langer gewend zijn aan het levenspeil van personen zonder een partner. Het patroon in Nederland is zeer vergelijkbaar met het 'Europees' gemiddelde. Wel ligt in Nederland de tevredenheid van alle groepen net iets hoger dan gemiddeld in Europa.

Een derde indicatie van mogelijke kwetsbaarheid is de mate waarin personen zich gelukkig voelen (zie figuur 3a). Men kon de eigen gemoedstoestand rapporteren op een schaal lopend van 'zeer ongelukkig' (0) tot 'zeer gelukkig' (10). Over het geheel genomen voelen Nederlanders zich iets gelukkiger dan het Europese gemiddelde. Mensen die tussen hun 30ste en 45ste altijd met een partner hebben gewoond geven zichzelf in Nederland een 8,0, terwijl dit gemiddeld in Europa een 7,8 is. In Europa als geheel zijn het vooral personen die na een scheiding single zijn geworden en personen die permanent single zijn die een lager geluksgevoel laten zien (7,0 en 6,8 in vergelijking met 7,8 voor hen die nooit single waren). In Nederland zijn de verschillen wat kleiner, maar ligt het geluksniveau toch ook duidelijk lager voor frictie-singles (7,6), personen die single zijn geworden na scheiding (7,5) en vooral voor permanente singles (7,2).

Eenzaamheid vormt de laatste indicatie voor kwetsbaarheid (zie figuur 3b). Op basis van hun antwoorden op zes vragen krijgen mensen een score van 'niet eenzaam' (0) tot 'zeer eenzaam' (6). Wat ten eerste opvalt is dat Nederlanders gemiddeld veel minder eenzaam zijn dan andere Europeanen. Het is zelfs zo dat de eenzaamheids-

gevoelens in Nederland het laagste zijn van alle in dit onderzoek betrokken landen. Daarnaast valt op dat de verschillen in Nederland relatief klein zijn. Alleen personen die permanent single zijn en, verrassend genoeg, de zogenoemde frictie-singles hebben iets hogere eenzaamheidscores.

Meer aandacht voor singles?

Bijna de helft van de personen die nu tussen de 45 en 49 jaar oud zijn heeft een belangrijk deel van hun leven tussen hun 30ste en 45ste als single doorgebracht. Dat is opmerkelijk, gezien het feit dat dit toch vaak als de levensfase wordt gezien waarin men met een partner samenwoont en kinderen krijgt. En hoewel het single-zijn natuurlijk niet de oorzaak hoeft te zijn voor verschillen tussen singles en niet-singles op sociaaleconomisch en sociaal-emotioneel vlak, is het wel opmerkelijk dat deze singles het slechter doen op de woningmarkt en wat betreft gevoelens van eenzaamheid en geluk dan de niet-singles. Dat roept de vraag op of er niet meer aandacht zou moeten zijn voor de leefsituatie van singles. De lagere geluks- en hogere eenzaamheidscores suggereren dat het bij hen veelal niet zozeer gaat om mensen die uit principe ervoor kiezen om niet met een partner samen te leven, maar vooral om personen die – door toeval of tegenspoed – in een dergelijke situatie terecht zijn gekomen. Deze groepen singles hebben in ieder geval een relatief slechte uitgangssituatie voor de latere levensfase, aangezien ze nauwelijks meer tijd hebben om opgelopen achterstanden op sociaaleconomisch en sociaal-emotioneel vlak goed te maken. Meer aandacht voor hun leefsituatie lijkt dus op haar plaats.

Aart Liefbroer, NIDI-KNAW en Rijksuniversiteit Groningen, e-mail: liefbroer@nidi.nl

Flexibele arbeidsrelaties verminderen welzijn van jongvolwassenen

LONNEKE VAN DEN BERG

Veel jongvolwassenen in Nederland hebben een flexibele arbeidsrelatie. De baanonzekerheid die daarmee gepaard gaat, kan een negatieve invloed hebben op hun welzijn. Uit nieuwe internationale data van de Generations en Gender Survey blijkt dat inderdaad het geval. Vooral jongvolwassenen zonder een hoger onderwijsdiploma zijn kwetsbaar voor de gevolgen van flexibele arbeid.

Het welzijn van Nederlandse jongvolwassenen is de afgelopen twee decennia sterk verslechterd. Uit gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) blijkt dat waar één op de tien jongvolwassenen ongelukkig was, dit tegenwoordig één op de vijf jongvolwassenen (van 18 tot 35 jaar) is. Ook hebben jongvolwassenen steeds vaker mentale klachten. Het is dus van belang om te kijken naar factoren die invloed hebben op hun welzijn – gevoelens van welbevinden.

Flexibele arbeid – het hebben van een tijdelijke aanstelling (met of zonder uitzicht op vast) – zou een rol kunnen spelen. Een aanzienlijk deel van de werkende Nederlandse jongvolwassenen heeft een flexibele arbeidsrelatie, ongeveer 35 procent. Deze arbeidsrelaties staan ook wel bekend als ‘slechte banen’ en worden beschouwd als een nieuwe vorm van ongelijkheid. De onzekerheid die gepaard gaat met een flexibel arbeidscontract kan een weerslag hebben op hun welzijn.

Zorgen over wonen en gezin

De samenhang tussen flexibele arbeid en welzijn zou een gevolg kunnen zijn van zorgen over werkloosheid en de toekomstige financiële situatie bij deze jongvolwassenen. Niet alleen de dreiging om werkloos te worden, ook de onzekerheid over hoe een toekomstige baan eruitziet, kan zorgen voor stress. Zal er verhuisd moeten worden voor de toekomstige baan? Zal het lukken om werk te vinden in het gewenste beroepsveld? En wat voor arbeidsvoorwaarden zal die baan hebben, zoals de hoogte van het salaris, een pensioen of het aantal werkuren?

Deze twijfels over de arbeidssituatie kunnen doorsijpelen naar zorgen in andere levensloopdomeinen zoals de woon- en gezinssituatie. Een flexibele arbeidsrelatie kan het moeilijk maken bepaalde levensloopstappen te zetten, zoals een kind krijgen of een huis kopen. Jongvolwassenen zien mogelijk af van deze stappen tot ze meer zekerheid hebben. Dit kan leiden tot ontevredenheid op die vlakken en zorgen over de toekomst op het gebied van gezin, financiën en werk.

Vooral jongvolwassenen zonder hoger onderwijsdiploma zijn kwetsbaar voor deze onzekerheid. Een hoger onderwijsdiploma geeft een beter arbeidsperspectief en kan sommige zorgen over het vinden van een (goede) baan wegnemen. Ook verschilt het type flexibele arbeid naar gelang onderwijsachtergrond. Jongvolwassenen zonder hoger onderwijsdiploma hebben vaker een type

Foto: Roel Wijnants / Flickr

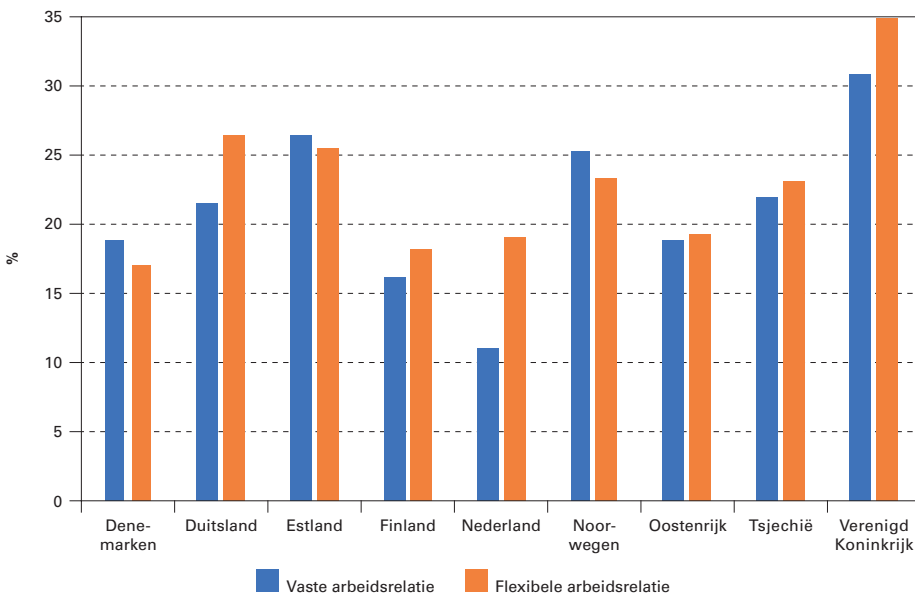
flexibele arbeid waarbij ze veel onzekerheid ervaren, zoals oproepcontracten.

In dit artikel onderzoek ik de relatie tussen flexibele arbeid en het welzijn van jongvolwassenen, met een focus op gevoelens van welbevinden zoals tevredenheid met het leven en depressieve gevoelens. Aan de hand van nieuwe gegevens van de Generations and Gender Survey wordt hier een inkijk geboden (zie kader, p. 7). Deze gegevens maken het ook mogelijk om de situatie in Nederland te vergelijken met die in andere Europese landen en om dieper in te gaan op de samenhang tussen flexibele arbeid en zorgen in andere levensloopdomeinen.

Nederlanders vaker ongelukkig bij flexibele arbeidsrelatie

Uit figuur 1 blijkt dat het welzijn van Nederlandse jongvolwassenen lager is als ze een flexibele arbeidsrelatie hebben. Terwijl 11 procent van degenen met een vaste arbeidsrelatie ongelukkig is, is dit het geval voor 19 procent van degenen met een flexibele arbeidsrelatie. Een vergelijking met andere landen wijst uit dat in de meeste andere Europese landen er geen verschil in geluk is tussen jongvolwassenen met een flexibele en vaste arbeidsrelatie. In deze vergelijking valt op dat Nederlandse jongvolwassenen met een flexibele arbeidsrelatie niet per se ongelukkiger zijn dan flexwerkers in andere landen, maar hun leeftijdsgenoten met een vast contract juist vaker gelukkig zijn dan in andere landen.

Figuur 1. Percentage 18- tot 35-jarige werkenden dat ongelukkig is (men geeft het leven een 6 of lager op een 10-puntsschaal), per land en type arbeidsrelatie

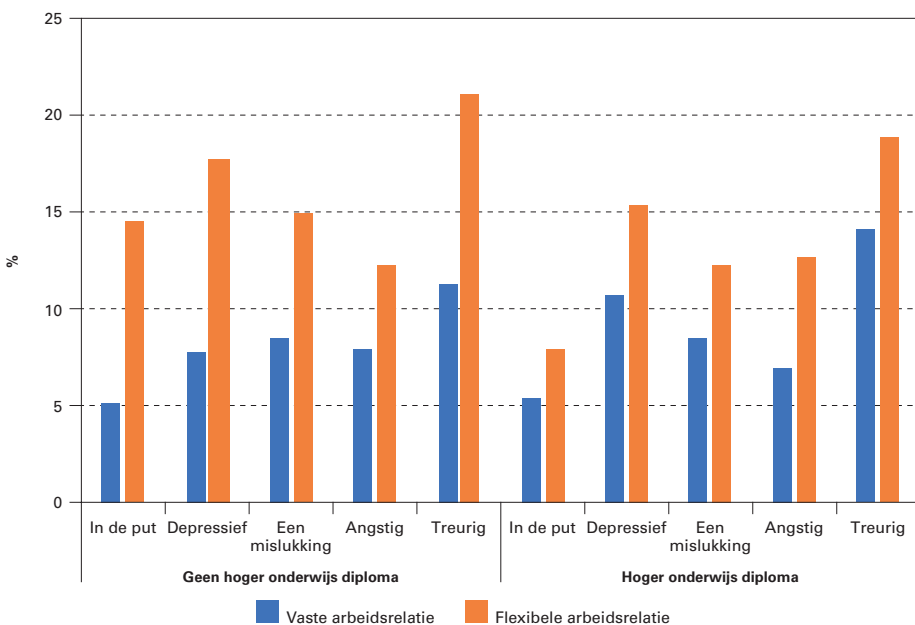

Noot: behalve voor Nederland en Duitsland zijn er geen wezenlijke (significante) verschillen tussen een vaste en flexibele arbeidsrelatie ($p > 0.05$).

Bron: Generations and Gender Survey ronde 2, N = 14.388, verzameld tussen oktober 2020 en november 2023.

Waarom is er in Nederland verschil in welzijn en in andere landen niet? Een mogelijke verklaring hiervoor is dat Nederland strikte ontslag- en contractregels (Employment Protection Legislation (EPL)) heeft voor vaste contracten. Als gevolg hiervan is het lastig voor flexwerkers om meer vastigheid te krijgen en zijn ze vaak niet uit eigen keuze flexwerker. Uit eerder onderzoek blijkt inderdaad dat het welzijn van werknemers met een flexibele arbeidsrelatie lager is in landen met een striktere regelgeving. Naast deze arbeidsmarktverklaring zou ook het internationaal gezien hoge aandeel koopwoningen op de Nederlandse huizenmarkt een rol kunnen spelen. Om een hypotheek te kunnen krijgen is het belangrijk om een vaste arbeidsrelatie te hebben. Vooral jongvolwassenen met een flexibele arbeidsrelatie kunnen dus moeilijkheden op de woningmarkt ervaren in Nederland.

Figuur 2. Verschillende gevoelens van 18- tot 35-jarige werkenden in de afgelopen week (percentage regelmatig of meestal/altijd), naar onderwijsdiploma en type arbeidsrelatie, Nederland

Bron: Generations and Gender Survey ronde 2, N = 1.321, verzameld tussen oktober 2022 en november 2023.

Hoger onderwijsdiploma heeft beschermende rol

In figuur 2 wordt meer aandacht besteed aan specifieke aspecten van het welzijn van jongvolwassenen in Nederland. Zitten zij regelmatig of bijna altijd in de put en voelen ze zich depressief, een mislukking, bang of treurig? De figuur toont dat op al deze vlakken jongvolwassenen met een flexibele arbeidsrelatie slechter scoren dan jongvolwassenen met een vaste arbeidsrelatie. Met uitzondering van angstig voelen, zijn deze verschillen groter onder jongvolwassenen zonder hoger onderwijsdiploma. Een voorbeeld hiervan is het verschil in het gevoel regelmatig in de put te zitten. Bij jongvolwassenen zonder hoger onderwijsdiploma was dit het geval voor vijf procent van degenen met een vaste arbeidsrelatie en 15 procent van degenen met een flexibele arbeidsrelatie. Bij jongvolwassenen met een hoger onderwijsdiploma was dit het geval voor vijf procent van degenen met een vaste arbeidsrelatie en acht procent van degenen met een flexibele arbeidsrelatie. Dat het type arbeidscontract er minder toe doet bij jongvolwassenen met een hoger onderwijsdiploma kan komen doordat zij vaker een zekerder type flexibele arbeidsrelatie hebben – tijdelijk met vooruitzicht op vast – en minder vaak een onzekerder type – oproepcontracten. Daarnaast maken zij zich mogelijk minder zorgen over de toekomst omdat zij betere arbeidsvooruitzichten hebben.

Negatiever over woning en vervullen kinderwens

Een verklaring voor het lagere welzijn kan terug te voeren zijn op zorgen in andere levensloopdomeinen. Deze zorgen zijn bestudeerd aan de hand van verschillende indicatoren: (1) tevredenheid met de huidige werk- en woonsituatie; (2) de intentie binnen drie jaar een kind te krijgen mits men een kinderwens heeft; en (3) de verwachting binnen drie jaar te voldoen aan de in eigen beleving financiële en woningvoorwaarden om een kind te krijgen, ongeacht kinderwens. Figuur 3 toont deze zorgen in verschillende levensloopdomeinen naar type arbeidsrelatie en onderwijsdiploma. Op al deze punten blijkt er een verschil naar arbeidsrelatie: jongvolwassenen met een flexibele arbeidsrelatie zijn minder tevreden over hun huidige werk- en woonsituatie, hebben minder vaak de intentie hun kinderwens binnen drie jaar te vervullen, en hebben negatievere verwachtingen over hun toekomstige financiële en woonsituatie.

Ook hier speelt onderwijsachtergrond een rol. Jongvolwassenen zonder hoger onderwijsdiploma zijn negatiever over hun huidige situatie en de verwachtingen voor de toekomst. De gevolgen van flexibele arbeidsrelaties zijn ook groter bij hen. Bij jongvolwassenen zonder hoger onderwijsdiploma heeft 45 procent van degenen met een vaste arbeidsrelatie en 61 procent van degenen met een flexibele arbeidsrelatie niet de intentie de kinderwens binnen drie jaar te vervullen. Bij jongvolwassenen met een hoger onderwijsdiploma is dit het geval voor 45 procent van degenen met een vaste arbeidsrelatie en 50 procent van degenen met een flexibele arbeids-

relatie. Ook zijn er bij jongvolwassenen zonder hoger onderwijsdiploma grotere verschillen in de tevredenheid met de woning en de woonverwachtingen. Bijna de helft van hen (47 procent) verwacht niet binnen drie jaar te voldoen aan de door hun geziene woningwensen om een kind te krijgen. Dit ligt aanzienlijk lager bij de vaste arbeidskrachten met een soortgelijke opleiding (31 procent) en bij de jongvolwassenen met een hoger onderwijsdiploma (flexibel: 32 procent; vast: 23 procent). Vooral bij jongvolwassenen zonder hoger onderwijsdiploma gaat het hebben van een flexibele arbeidsrelatie dus samen met zorgen in andere levensloopt domeinen. Dit kan verklaren waarom juist deze groep een lager welzijn heeft.

Conclusies

Dit onderzoek toont aan dat het welzijn van jongvolwassenen met een flexibele arbeidsrelatie lager is dan dat van jongvolwassenen met een vaste arbeidsrelatie. Het verschil is aanzienlijk: de kans ongelukkig te zijn is bijna twee keer zo hoog. Dit is een belangrijk inzicht in het licht van de achteruitgang in het welzijn van jongvolwassenen in de afgelopen jaren. De bevinding geeft aan dat meer zekerheid op de arbeidsmarkt een positieve rol zou kunnen spelen in het verbeteren van het welzijn van jongvolwassenen.

Deze bevinding is extra belangrijk omdat negatieve effecten van flexibele arbeid al bestaande ongelijkheden kunnen versterken. Jongvolwassenen zonder hoger onderwijsdiploma hebben vaker een flexibele arbeidsrelatie. Uit dit onderzoek blijkt daarnaast dat de gevolgen van flexibele arbeid bovendien groter zijn voor hen. Zij zijn dus extra kwetsbaar voor de negatieve gevolgen van flexibele arbeid.

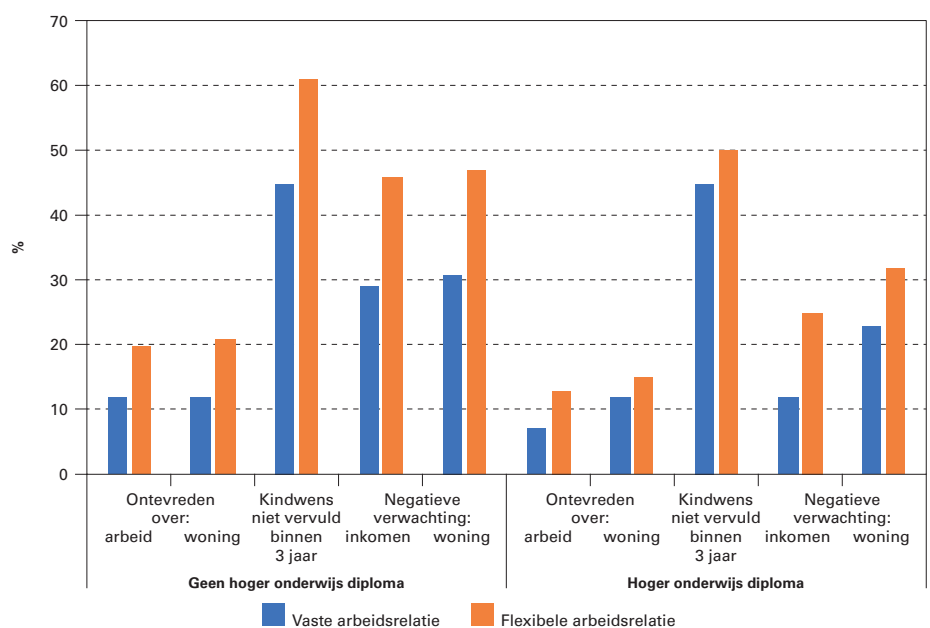
Om de negatieve gevolgen van flexibele arbeid te verminderen, zijn verschillende beleidsopties mogelijk. Er zou door werkgevers en de overheid gekeken kunnen worden naar opties om meer zekerheid te bieden op de arbeidsmarkt. Uit eerder onderzoek blijkt dat deregulering – minder strikte ontslag- en contractregels – verschillen tussen werknemers met een vaste en flexibele arbeidsrelatie kan verkleinen. Hierbij is het echter cruciaal om te monitoren of het welzijn van jongvolwassenen met flexibele arbeid daadwerkelijk verbetert, zonder dat dit ten koste gaat van het welzijn van werknemers met een vaste arbeidsrelatie. Internationaal gezien doen jongvolwassenen met een vaste baan in Nederland het namelijk relatief goed.

Een andere optie zou zijn om beleid te richten op de zorgen onder jongvolwassenen met een flexibele arbeidsrelatie op andere levensloopt domeinen. Deze groep is gemiddeld minder tevreden over hun werk- en woonsituatie en kijkt minder positief naar de toekomst. Vooral op het gebied van wonen heerst er veel pessimisme onder jonge flexwerkers. Beleid dat zich richt op het verbeteren van hun kansen op de woningmarkt kan bijdragen aan het verminderen van levenslooptonzekerheid, en daarmee het welzijn van deze groep verbeteren.

Dit onderzoek gebruikt data van de Generations and Gender Survey ronde 2 (GGG-II). De focus ligt op de Nederlandse data, die tussen oktober 2022 en november 2023 verzameld zijn. Deze worden internationaal vergeleken met de GGS-II data voor Oostenrijk, Tsjechië, Denemarken, Estland, Finland, Noorwegen, Zweden en het Verenigd Koninkrijk. De steekproef bestaat uit 18- tot 35-jarige werkenden die niet meer studeren.

Alle werkenden die geen vast contract hebben zijn gecategoriseerd als werkenden met een flexibel contract, hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen verschillende flexibele arbeidsrelaties. Welzijn is gemeten aan de hand van een gelukscore van zes of lager (op een schaal van 10) en het regelmatig of bijna altijd beleven van de volgende gevoelens in de afgelopen week: "ik: bleef maar in de put zitten; voelde me gedeprimeerd; voelde me een mislukking; voelde me bang; was treurig. Voor zorgen in andere levensloopt domeinen is gekeken naar tevredenheid met de arbeidspositie en woonsituatie, de intentie om binnen drie jaar een eerste kind te krijgen als er een intentie is om ooit een kind te krijgen, en de verwachting binnen drie jaar te voldoen aan de financiële en woningvoorwaarden om een kind te krijgen.

Figuur 3. Zorgen in andere levensloopt domeinen onder 18- tot 35-jarige werkenden in Nederland, naar onderwijsdiploma en arbeidsrelatie

Noot: het percentage dat ontevreden is over de huidige arbeidspositie of woning, kindwens niet vervuld binnen drie jaar, en dat niet verwacht te voldoen aan voorwaarden (inkomen of woning) om een kind te krijgen binnen drie jaar

Bron: Generations and Gender Survey ronde 2, N = 1.321, verzameld tussen oktober 2022 en november 2023.

* Deze studie maakt deel uit van het project "De weg naar volwassenheid in de knoop? De rol van onzekere arbeidsposities voor de leefsituatie en het welzijn van jongvolwassenen." Dit project is gefinancierd door een Instituut Gak-KNAW Award van Instituut Gak.

Lonneke van den Berg, NIDI-KNAW/

Rijksuniversiteit Groningen, e-mail: berg@nidi.nl

LITERATUUR:

- Chkalova, K. en R. van Gaalen (2018), Flexibel contract staat een vaste partnerrelatie onder laagopgeleiden in de weg. *Demos*, 34(4), pp. 4-7
- Karabchuk, T. en N. Soboleva (2020), Temporary employment, informal work and subjective well-being across Europe: Does labor legislation matter? *Journal of Happiness Studies*, 21(5), pp. 1879–1901
- Kalleberg, A.L. (2018), *Precarious lives: Job insecurity and well-being in rich democracies*. Cambridge, UK: Polity.
- Rouvroye, L. en A.C. Liefbroer (2023), Life-course insecurity among young adults: Evidence for variation by employment status? *Advances in Life Course Research*, 57, 100562.

Veel jongvolwassenen worstelen met eisen ouderschap

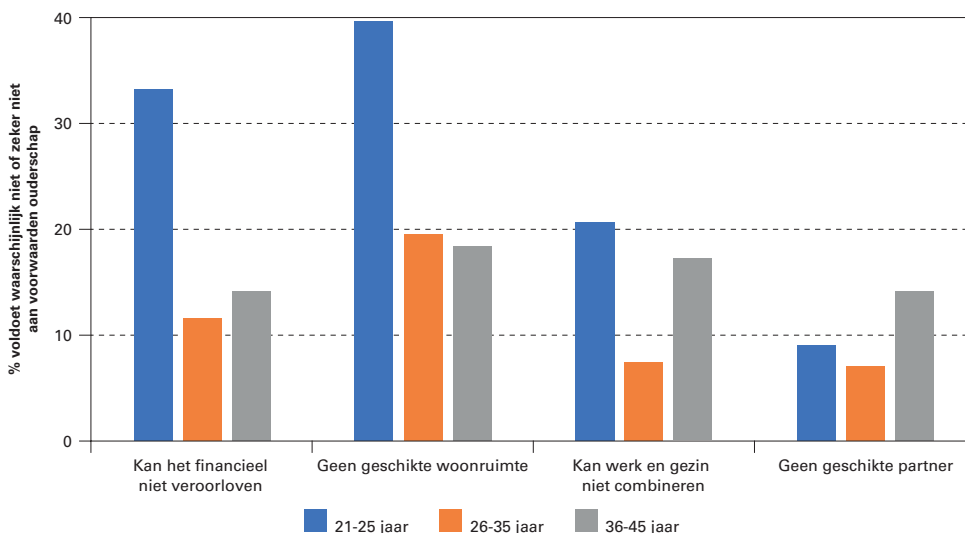
Nederlanders beginnen op steeds latere leeftijd aan kinderen. Gevraagd of zij aan de voorwaarden voldoen die aan het ouderschap worden gesteld, geven veel jongvolwassenen met een kinderwens aan dat het hen ontbreekt aan voldoende geld en een geschikte woning.

Er worden steeds minder kinderen geboren in Nederland. Deze daling wordt voornamelijk veroorzaakt doordat mannen en vrouwen minder vaak een eerste kind krijgen dan tien jaar geleden. Dit roept de vraag op in hoeverre het mensen die (nog) geen kinderen hebben lukt om aan de voorwaarden te voldoen die worden gesteld aan het ouderschap. Voor dit artikel gebruik ik nieuwe gegevens uit de Generations and Gender Survey (2022-2023) over Nederlandse ingezetenen van 21 tot 45 jaar die geen kinderen hebben, maar wel kinderen willen. Aan hen werd voorgelegd of ze voor het krijgen van kinderen binnen drie jaar verwachten: (1) het zich financieel te kunnen veroorloven; (2) geschikte woonruimte te hebben; (3) hun werk- en gezinsleven goed te kunnen combineren; en (4) een geschikte partner te hebben.

De antwoorden op deze vragen laten zien dat veel mensen niet voldoen aan voorwaarden met betrekking tot de woning en financiën (zie figuur). Dit speelt het sterkst onder 21- tot 25-jarigen: van deze groep zegt 33 procent zich het krijgen van een kind in de komende drie jaar waarschijnlijk of beslist niet financieel te kunnen veroorloven; 40 procent van de 21- tot 25-jarigen zegt bovendien niet te verwachten woonruimte te hebben die zij geschikt achten voor het krijgen van kinderen. Hoewel respondenten van boven de 25 jaar vaker verwachten

te kunnen voldoen aan de voorwaarden die gesteld worden aan de financiële situatie en de woning, heeft ook een aanzienlijk deel van de oudere respondenten zorgen. Bijna een op de vijf 26- tot 45-jarigen denkt bijvoorbeeld de komende drie jaar geen geschikte woonruimte te hebben voor het krijgen van kinderen. Deze resultaten bevestigen eerder onderzoek dat heeft laten zien dat de kwetsbare positie van jongvolwassenen op de arbeids- en woningmarkt het lastig maakt om aan de – wellicht steeds strengere – voorwaarden die worden gesteld aan het ouderschap te voldoen. Het gevolg is uitstel en mogelijk afstel van het krijgen van kinderen. Daarnaast geeft zo'n 14 procent van de respondenten aan het werk- en gezinsleven niet te kunnen combineren als ze een kind zouden krijgen. Dit komt vaker voor onder vrouwen dan onder mannen, wat mogelijk te maken heeft met de verdeling van zorgtaken. Onder de 26- tot 35-jarigen spelen zorgen over de combinatie van werk en gezin het minst in vergelijking met de andere leeftijdsgroepen. Mogelijk komt dit doordat 26- tot 35-jarige respondenten meer mogelijkheden zien om minder te gaan werken als ze een kind krijgen. Tot slot geeft slechts een klein deel – minder dan 10 procent – van de respondenten aan te verwachten dat ze in de komende drie jaar geen geschikte partner zullen hebben om een kind mee te krijgen. Het gebrek aan een ge-

Percentage respondenten (zonder kinderen maar met kinderwens) dat denkt in de komende drie jaar waarschijnlijk niet of zeker niet te voldoen aan verschillende voorwaarden voor het ouderschap, naar leeftijd, 2022-2023

Noot: 21- tot 45-jarige mannen en vrouwen die geen kinderen hebben maar wel kinderen willen. Gewogen naar leeftijd, geslacht, regio, opleidingsniveau en burgerlijke staat; N = 1.939.

Bron: Generations and Gender Survey ronde 2 (2022-2023), Nederland.

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

Een abonnement op DEMOS is gratis. U kunt uw aanvraag indienen via: demos@nidi.nl of via onze site: nidi.nl/nl/demos/

Bij gehele of gedeeltelijke overname van artikelen dient men een volledige bronvermelding te gebruiken. Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar. De personen op de foto's komen niet in de tekst voor en hebben geen relatie met hetgeen in de tekst wordt beschreven.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen. Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry van Dalen, hoofdredacteur Peter Ekamper, (web)redacteur Nico van Nimwegen, redacteur Lin Rouvroye, redacteur Juil Spaan, redacteur Maaïke van der Vleuten, redacteur Jasper Bosma, redacteur
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage (070) 356 52 00
Telefoon	demos@nidi.nl
E-mail	https://nidi.nl/demos
Internet	gratis
Abonnementen	Koninklijke Van der Most Opmaak www.up-score.nl

schikte partner komt het vaakst voor onder 36- tot 45-jarigen zonder kinderen (14%). Wellicht vormt het niet hebben van een geschikte partner een verklaring voor het feit dat deze personen (nog) geen kinderen hebben.

Daniël van Wijk, NIDI-KNAW/
Rijksuniversiteit Groningen en UMCG,
e-mail: wijk@nidi.nl

LITERATUUR:

- Wijk, D. van (2023), Later een eerste kind door slechtere economische omstandigheden? *DEMOS*, 39 (6), pp. 1-3.